

Erfgoed Magazine Alkmaar

Zomer 2024 nr. 70

Architecten V&D-pand willen herinneringen aan gebouw bewaren

“Wij proberen er gewoon een mooi woongebouw van te maken. En dan denk je ook na over hoe het vroeger gebruikt is. Waarom is het zo ontworpen? Nou, omdat er gewinkeld werd. En dáár zat dus het kantoor, dáár de ondersteunende functies. Dat dat voor veel mensen zoveel nostalgie met zich meebrengt, daar staan wij bij het ontwerpen misschien minder bij stil, maar dat is natuurlijk wel heel leuk. Je hebt hier te maken met de geschiedenis, met de stad én haar bewoners. En wij willen zoveel mogelijk van hun herinneringen in het gebouw bewaren.” Een gesprek met Robbert van der Lee (architect) en Thijs Giskes (projectleider) van architectenbureau HeikoHulsker & Partners, over de transformatie van een warehouse.

Robbert: “We zijn nu vooral bezig met de begane grond, of de plint, zoals wij dat noemen. De vergunning voor de supermarkt en de fietsenstalling was als eerste binnen. Dat gaat om de Ridderstraat, de Laat en een deel van het Vijvertje. Aan het Vijvertje komt de expeditie voor de supermarkt.

En het is heel fijn dat Monique Ravenstijn van de supermarkt het ook belangrijk vindt om het gebouw tot zijn recht te laten komen

(lees ook het interview met Monique Ravenstijn). Er komen straks koffiehoekjes op de monumentale etalages. Dat die etalages met verhoogde vloeren moeten blijven, vinden wij heel fijn. Dan zien we in de nabije toekomst dus mensen koffie drinken in die oude etalages.” (lees ook het interview met Monique Ravenstijn).

Rijksmonument

Thijs: “Met Anne Pauptit, monumentenadviseur van de gemeente, hebben we regelmatig contact over de diverse monumentale onderdelen. Dat werkt heel fijn, zo'n direct contact.”

Robbert: “Dit is natuurlijk een rijksmonument en in het begin hebben we ook om tafel gezeten met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), maar inmiddels hebben we voornamelijk contact met Anne. Hij heeft dan weer contact met de RCE. Die lijntjes zijn heel kort. En we maken graag gebruik van Annes expertise.

Je kunt echt merken bij het team Erfgoed dat het mensen zijn met passie voor het erfgoed in Alkmaar. Dat willen ze bewaken en dat gaat soms heel ver. Maar daar moeten we alleen maar blij mee zijn, want anders zou de stad er heel anders uitzien.”

Lees verder op pagina 2 >

Open Monumentendag 14 en 15 september

Het Open Monumentendagweekend is dit jaar op zaterdag 14 en zondag 15 september. Een weekend lang monumenten beleven! Dit jaar kun je deze twee dagen meer dan 75 monumenten van binnen bekijken. En er is weer van alles te beleven voor jong en oud.

Thema dit jaar is Routes en verbindingen, met extra aandacht voor het Noordhollandsch Kanaal, dat dit jaar 200 jaar bestaat. **Zie verder pagina 2 en 3 >**

Meld je aan voor het digitale magazine met de uitgebreide artikelen op erfgoedalkmaar.nl

< vervolg van pagina 1

Luifel

Thijs: "In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was er veel minder aandacht dan nu voor het monumentale. Toen is er heel veel gesloopt. Ook bij V&D. Zo is eind jaren zestig een nieuwe luifel geplaatst. Die is opgehangen aan een zware stalen constructie. En door die constructie is veel metselwerk van de penanten, dat is het metselwerk tussen de bovenlichten, gesloopt. Die hebben ze toen verstopt achter granieten platen.

Wij hebben nu op de vernielde stukken de originele steen teruggebracht. Die hebben we speciaal laten maken. Maar die was natuurlijk een stuk geleer in vergelijking met de stenen die al honderd jaar op dat gebouw zitten. Dus vervolgens hebben we ze ook weer door een gespecialiseerd bureau laten schilderen.

De buurt zal er gek van opgekeken hebben, destijds. Zo'n kolossaal bouwwerk te midden van de smalle pandjes van die tijd.

De oorspronkelijke stenen hadden namelijk een rode gloed gekregen. En wij hebben de indruk dat dat komt door de rode voegen die erboven zitten. Het kan zijn dat het rode pigment, dat in de voeg zit, in de loop van de tijd over de gele stenen is uitgelopen. Dat effect heeft de specialist nu nagebootst en dat is heel goed gelukt. Nou lijkt dat misschien

pietepeuterig voor zo'n klein stukje gevel. Maar die delen komen wel twintig keer terug."

Robbert: "En dat allemaal omdat ze destijds de oorspronkelijke luifel niet na konden of wilden maken. Dus toen hebben ze hem maar gesloopt en vervangen door iets wat wij er nu eigenlijk best lomp uit vinden zien.

In die tijd, in 1969, is ook het linker deel aan de Laet bijgebouwd en dat is veel eenvoudiger van opzet dan het oorspronkelijke deel. Inmiddels konden ze wel grotere overspanningen maken, dus er staan ook veel minder kolommen.

Monique Ravenstijn van Jumbo Monique richt de oude etalages in als sociale cafés. Lees haar verhaal op onze website.

Het is wel onderdeel van het monument geworden hoor, maar..."

Thijs: "Alles was toen dus een stuk grover. Terwijl er in 1925 veel meer oog was voor detail."

1925 als uitgangspunt

Robbert: "Wij hebben 1925 als uitgangspunt genomen, maar dan wel met een moderne twist, een eigentijds jasje. We zoeken steeds naar iets dat past bij deze tijd en dat tegelijkertijd vooral ook past bij het oude gebouw.

We hebben er heel veel energie in gestopt om de begane grond mooi te krijgen. Door het kiezen van de juiste materialen, behandelingen en constructies, maar ook de manier waarop je beschadigde delen herstelt."

Lees verder op erfgoedalkmaar.nl

Nieuwe uitgave van 100 jaar oud stoomtramspel

In het Regionaal Archief Alkmaar is een prachtig bordspel te vinden uit 1998. Het Stoomtram-Spel Haarlem-Alkmaar. Het thema Routes en verbindingen van dit jaar is een mooie aanleiding om dit spel opnieuw uit te brengen. In beperkte oplage te koop in de Grote Kerk op 14 september en daarna bij Regionaal Archief Alkmaar en de Spellentoren.

Een weekend lang monumenten beleven!

Meer dan 75 monumenten open op 14 en 15 september

Op zaterdag 14 en zondag 15 september is het Open Monumentendag. Op zaterdag in Alkmaar, Oudorp en Koedijk en op zondag in de mooie dorpen van Schermer, Graft en De Rijk. Dit jaar kun je in het Open Monumentendagweekend meer dan 75 monumenten van binnen bekijken. En er is weer van alles te beleven voor jong en oud. Thema is dit jaar Routes, verbindingen en 200 jaar Noordhollandsch Kanaal.

Verder in dit nummer

Archeologische verwachtingskaart	4
Stagiaire Rebekka Biesbroek over draagtekens	5
Opgraving Langestraat 116	6
Armlakkers Huize De Dieu gerestaureerd	7
8 oktoberbord toch uit 17e eeuw	8
Noordpolderhuis binnenstebuiten	9
Ruitertjes Waagtoren opnieuw beschilderd	10
Opa Willibrord Beemsterboer hielp bij Accijnstoren	11
Interview Hofje van Paling en Van Foreest	12
Gaviera studeert af op herbestemming	14
Tip van de Monumentenadviseur	15
Bijzondere bodemvondst	16

Zaterdag 14 september 10.00 – 17.00 uur

Alkmaar, Oudorp & Koedijk

Op zaterdag 14 september zijn er 56 monumenten open in Alkmaar, Oudorp en Koedijk. Grijp die kans om te zien hoe al die prachtige gebouwen er van binnen uitzien. Bezoek eens een molen of loop binnen bij één van de hofjes. Bekijk één van de vele kerken (soms mét live orgelspel). Bezoek één van de pakhuizen en kijk hoe de glazenier glas-in-lood maakt. Sla vooral ook Oudorp niet over, met onder meer de verdwenen kastelen.

Voor de kinderen:

Ook dit jaar is het hoogkoor in de Grote Sint Laurenskerk weer helemaal ingericht voor de kinderen. Bouw samen met de Stadsfabriek aan jouw versie van het Noordhollandsch Kanaal of stap met een VR-bril in de virtual reality wereld van Alkmaarse monumenten.

Hijs een vracht omhoog, schaaft een houten reuzenspijker en haal water uit de put bij Pakhuis De Koopman. Of kom knutselen en kleuren bij molen de Gouden Engel in Koedijk.

Cultuur Kartel voor jongvolwassenen

Steeds meer jongvolwassenen zijn geïnteresseerd in het mooie erfgoed van Alkmaar. Daarom zijn we dit jaar de samenwerking aangegaan met Cultuur Kartel. Met als resultaat een aantal toffe events in en bij de monumenten. Met om te beginnen een feest in de Grote Kerk op vrijdag 13 september met de veelzeggende titel 'Van God los'. Zie onze website voor meer informatie.

Bekijk het digitale Erfgoedmagazine met de uitgebreide verhalen en meer foto's

Zondag 15 september 11.00 – 17.00 uur

Schermer, Graft & De Rijk

Op zondag 15 september zijn er 20 monumenten open in Schermer, Graft & De Rijk. Maak een monumentale vaartocht vanaf het Kleinste Huisje in Schermerhorn. Bewonder de stoommachine in De Rijk en kom naar de zojuist gerestaureerde Grote Kerk van Grootschermer, waar je 's middags gratis een orgelconcert kunt bijwonen van het beroemde Orgeltrio.

Bezoek het Raadhuis in Graft mét een nieuwe expositie en de kerkjes in Noordeinde, Zuidschermer en Stompertoren. En maak een tochtje langs de molens in de Schermer.

Voor de kinderen

Schermerhorn:

Kom naar de Grote Kerk van Schermerhorn en bouw mee aan het houten doe-orgel. Na afloop mag je er zelf op spelen! Verder is er een puzzeltocht, je kunt monumentale reuzenpuzzels leggen en je kunt zerken en kerkransen tekenen.

Bij het Kleinste Huisje van Schermerhorn kun je leren hoepelen, zoals ze dat vroeger deden. En net als elk jaar kun je weer kegelen op de monumentale kegelbaan in het Noorderpolderhuis.

Complete programma

Scan de QR-code voor een plattegrond met alle deelnemende monumenten én het complete programma. De papieren plattegrond plus een activiteitenoverzicht vind je bij bibliotheken, musea en horeca.

Inwoners gezocht om mee te denken

Alkmaar is toe aan nieuwe archeologische verwachtingskaart

In Alkmaar werken we, net als in veel andere gemeenten, met een archeologische verwachtingskaart. Daarop kun je lezen op welke plekken in de gemeente het aannemelijk is dat je archeologische resten kunt aantreffen. De gemeente is op dit moment toe aan een nieuwe, actuele verwachtingskaart en vraagt Alkmaarders om mee te denken.

De archeologische verwachtingskaart wordt verwerkt in het omgevingsplan. En op die manier kunnen we voorwaarden verbinden aan een omgevingsvergunning. Dat er bijvoorbeeld gelegenheid moet zijn voor een opgraving.

Als gemeente heb je een wettelijke zorgplicht voor eventuele archeologische resten in de ondergrond. En om die resten goed te kunnen beschermen moet de kaart actueel zijn.

“De laatste kaart uit 2016 is verouderd,” vertelt Nancy de Jong, één van onze archeologen. “Inmiddels weten we veel meer dan op die verwachtingskaart vermeld wordt.” Dat is te danken aan archeologisch onderzoek dat we gedaan hebben en voortschrijdend inzicht. Maar ook aan heel veel meldingen van vondsten, die gedaan zijn door inwoners en (amateur)historici. Dat alles bij elkaar maakt dat het tijd is voor een nieuwe kaart.

We zijn al een eind op weg met de kennis die wij in huis hebben. En nu zijn we op zoek naar mensen die er een blik op willen werpen om te zien of we niets vergeten zijn.”

“De laatste kaart uit 2016 is verouderd, inmiddels weten we veel meer dan op die verwachtingskaart vermeld wordt.”

Meedenken?

Interesse om mee te denken? Begin september zal de kaart met toelichting verspreid worden onder de mensen die zich hiervoor aanmelden. Half september volgt dan een avondbijeenkomst waarin de archeologen iets vertellen over de kaart en waarbij ze vooral ook heel benieuwd zijn naar de inbreng van de aanwezigen.

Zin om mee te denken? Stuur een e-mail naar:

archeologischcentrum@alkmaar.nl

Als de kaart helemaal klaar is, zal hij worden vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad. En vervolgens kan de kaart verwerkt worden in de nieuwe omgevingsdeelplannen.

Opgraving in 2022 van een waterput aan de Lange Molenweg in Oterleek

Stagiaire Rebekka in het metaaldepot in het archeologisch centrum

Stagiaire Rebekka onderzocht draagtekens van opgraving Boterstraat: “Het waren dus toch geen pelgrimsinsignes!”

Bij de opgraving in de Boterstraat in juni 2023 is, te midden van alle andere mooie vondsten, een flink aantal tinnen draagtekens gevonden. 36 om precies te zijn, uit de periode 1300 tot 1500. Pelgrimsinsignes, dachten onze archeologen in eerste instantie. En het gevonden insigne van de vliegende piemel werd zelfs landelijk nieuws. Toch blijkt het niet om pelgrimsinsignes te gaan. Dat blijkt uit het onderzoek dat Rebekka Biesbroek de afgelopen maanden deed als stagiaire bij archeologie: “Ze werden gedragen als sieraad maar hadden vaak wel een onderliggende religieuze of profane, wereldlijke betekenis.”

Rebekka studeert Archeologie aan de Universiteit van Amsterdam. En hoewel stagelopen niet verplicht is voor de studie, had ze in haar tweede jaar behoefte aan wat praktijkervaring. Dat ze daarvoor terecht kwam bij team Erfgoed van de gemeente Alkmaar, is niet toevallig: “Ik heb toen ik in de brugklas zat, al eens een dagje meegelopen hier. Wij moesten voor school, naast de maatschappelijke stages, ook elk jaar één beroepsstage doen. Mijn moeder werkt bij de gemeente Alkmaar en zij wees me op het archeologisch centrum. We deden een rondje in het depot en ik mocht wat botjes sorteren. Ik weet nog dat ik het meteen heel leuk vond, maar uit-

eindelijk koos ik op school toch voor de technische vakken. Totdat ik in 6VWO helemaal klaar was met wiskunde en al die moeilijke rekensommen. Aardrijkskunde vond ik wel heel leuk, maar ik wilde geen docent worden. Iets in de grond leek me wel heel leuk... En zo kwam ik weer uit bij archeologie.”

Databases

Voor haar stage in Alkmaar analyseerde ze 36 insignes die vorig jaar waren gevonden bij de opgraving in de Boterstraat en waarvan gedacht werd dat het pelgrimsinsignes waren. Rebekka: “Nou was dit niet bepaald een onderwerp waar ik verstand van heb. Je leert er ook niet over op school. Dus dan ga je boeken raadplegen, zoals de boeken van Heilig en Profaan, waar ook een complete database bij hoort. Daar vond ik enkele van onze insignes terug. En ook bij Kunera, een andere database, vond ik informatie. Toen ik ze een mail stuurde met wat vragen, kreeg ik antwoord van mevrouw van Asperen, die mij enorm geholpen heeft met determineren. Zij vertelde ook dat ze dacht dat de voorbeelden die ik had gestuurd geen pelgrimsinsignes waren maar riembeslagen. En dankzij haar hulp hebben we de meeste draagtekens kunnen determineren.”

Lees het complete interview op erfgoedalkmaar.nl

Enkele draagtekens op de hand van Rebekka:

1 een buste-insigne met de inscriptie AVE. MARIA.G., 2 een haan en 3 een kammetje, 4 een klavertje vier met leerbeslag, 5 een voorbeeld van een knoopbeslag en 6 twee knopen met hertenkoppen. Hier zitten aan de achterkant nog de oogjes aan.

Archeologisch onderzoek in een tuin aan de Langestraat

Woon- en werkplaats van een behangschilder

In maart vorig jaar, deden onze archeologen een opgraving aan de Langestraat 106. Dat is het winkelpand naast het pand op de hoek van de Langestraat met de Hoogstraat. Aan de buitenkant was er weinig te zien van de opgraving, want die vond plaats in de tuin. De vondst van onder meer een vroeg bakstenen huis leerde de archeologen meer over de bebouwing in vroeger jaren. En hoewel in deze omgeving vroeger de rijken woonden, bleek dat niet direct uit de vondsten die naar boven kwamen...

De tuin van Langestraat 106 ligt achter de panden aan de Hoogstraat 20 t/m 26. Dat waren vroeger kleine ondiepe huizen met het dak parallel aan de straat. Dat kun je nog goed zien op de kaart van Cornelis Drebbel uit 1597. Maar het archeologisch onderzoek leerde ons dat dit niet altijd het geval is geweest.

Schuttersputjes

De opgravingscondities waren niet ideaal. Met een lengte van 13 en een breedte van 4 meter was het te onderzoeken terrein beperkt. En omdat het zo smal was, konden we niet voldoende diep graven. Dat betekende dat we het moesten doen met kleine 'schuttersputjes' van steeds een vierkante meter om toch nog iets van een bodemopbouw vast te kunnen stellen.

Opvallend was de vondst van een vroeg bakstenen huis met een heel andere ligging dan de huidige bebouwing. Op ongeveer 50 cm onder het maaiveld troffen we de bakstenen funderingen aan die hoorden bij een huis dat aan de Hoogstraat heeft gestaan. Dat was circa 7 meter breed en meer dan 10 meter diep.

Geen rijke vondsten

Hoewel het opgravingsterrein op steenworp afstand lag van het stadhuis en de Grote Kerk (in vroeger jaren een rijk gebied) kon het vondstmateriaal niet als echt rijk worden getypeerd. Het weinige zeventiende-eeuwse materiaal dat naar boven kwam, had wel wat rijke kenmerken. Zo vonden we bijvoorbeeld de fragmenten van een gegraveerd fluitglas.

Tussen de grote hoeveelheid vondstmateriaal troffen we ook twee bewerkte botjes die waarschijnlijk zijn gebruikt als plevierfluitjes. Verder viel een laat achttiende- of vroeg negentiende-eeuwse zalfpot op. Vooral omdat de buitenkant van het potje besmeurd was met een rode verfstof.

Witbakkend zalfpotje met rode verfstof, 18d/19a

Twee benen (waarschijnlijk) plevierfluitjes, 18e eeuw

Overzicht gezien vanaf de achtergevel Langestraat 106, rechts de achtergevels van de Hoogstraat

Een snelle blik in het archief leert ons dat in die periode zowel het pand aan de Langestraat 106 als het hoekpand ernaast, plus een pand in de Hoogstraat, werden gebruikt door Jacobus de Ruyt (1771-1848). Jacobus was behangschilder en hij gebruikte de panden vanaf 1789 als woonhuis, werkplaats en pakhuis. Jacobus de Ruyt woonde er tot zijn dood in 1848. Naast behang, schilderde hij ook bloemen, portretten en landschappen en gaf hij les in tekenen.

Mosagaat snuiftabakdoosje, 18e eeuw

Een ander bijzondere vondst uit deze opgraving is een snuiftabak doosje uit de achttiende eeuw, gemaakt van mosagaat. Het messing of bronzen montuur met scharnier is helaas volledig vergaan.

Rob Roedema, Niels Tuinman en Nancy de Jong maakten een verslag van de opgraving voor de **Archeologische Kroniek van de provincie Noord-Holland**. Lees hun hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Armbalers Huize de Dieu gerestaureerd

“Ik heb hele stukken moeten aanvullen”

Het heeft even geduurd, maar Huize de Dieu heeft zijn armbalers terug. De vier unieke in lindehout gestoken armbalers, afgewerkt met bladmessing, werden gemaakt in 1744. Na een volledige restauratie in Atelier Josien van der Werf in Den Haag, hangen ze nu weer te pronken aan de beschilderde wanden van dit opmerkelijke pand aan de Langestraat. Zien? Je kunt een rondleiding boeken via de website. Of zorg dat je er op tijd bij bent om een ticket te scoren voor een gratis rondleiding op Open Monumentendag, 14 september.

Een armbaler is een ouderwets woord voor een kaarsenhouder die met een arm aan de muur bevestigd wordt. De armbalers in Huize De Dieu zijn net zo oud als het huis, dus bijna 300 jaar. Er waren al enige tijd plannen om de armbalers te laten restaureren en in 2022 lukte het om voldoende geld bij elkaar te sprokkelen voor een onderzoek én restauratie. De gemeente Alkmaar droeg bij met een subsidie voor het onderzoek en een deel van de herstellkosten.

Eén van de gerestaureerde armbalers

Delen waren aangetast door fluorescentie

Twee jaar geleden werden de armbalers opgehaald voor een grondig onderzoek door Hinke Sigmond in het atelier van Josien van der Werf. Zij constateerde dat de armbalers in het algemeen in slechte toestand verkeerden. Er was sprake van houtworm, oude lijmverbindingen, breuken en zichtbare lijmresten. Er ontbraken verschillende onderdelen. En de armbalers waren er ook

niet mooier op geworden doordat ze twee keer een verandering ondergingen van lichtbron. Allereerst van kaars naar gas, een verandering die in Nederland vanaf ongeveer 1840 werd ingezet. En vervolgens de stap van gas naar elektriciteit. Dat gebeurde voor deze armbalers in 1917. Die aanpassingen hadden het uiterlijk van de blakers geen goed gedaan. En het hele oppervlak was volgens de onderzoekster dof en donker geworden.

Maar hoe de armbalers oorspronkelijk afgewerkt moeten zijn geweest, was nog niet eenvoudig te achterhalen. Waarschijnlijk mede vanwege de aanpassing, tot twee keer toe, naar een andere lichtbron. Wel was duidelijk dat gebruik gemaakt is van een ‘metalen en bronzen-techniek’ die bedoeld was om beelden van hout of pleister een metalen uitstraling te geven. En die metalen uitstraling is ook bij de restauratie teruggebracht.

“Het veranderen van de lichtbron had ook tot gevolg dat het hout, dat al verzwakt was door houtworm, brak,” vertelt Josien van der Werf. “En de nieuwe lampenkapjes waren te zwaar. De houtwormen hadden het lindehout flink aangevreten en ik heb hele stukken moeten aanvullen. Dat deed ik in epoxy, omdat dat veel lichter is in verhouding tot het hout. En daarbij maakte ik gebruik van een contra mal.”

Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

Open op Open Monumentendag (met ticket)

Wil je de armbalers in het echt zien? Net als de indrukwekkende beschilderde panden en de rest van dit mooie monument? Zorg dan dat je er op tijd bij bent om een gratis ticket te bemachtigen voor een rondleiding op Open Monumentendag, 14 september.

De gratis tickets worden aangeboden vanaf 23 augustus 10.00 uur op openmonumentendagalkmaar.nl

Grijp je eraan? Of lees je dit bericht later? Je kunt ook altijd een rondleiding boeken voor een groepje van minimaal 5 personen op huizeegmont.nl

Het interieur van de voorkamer van dit achttiende-eeuwse pand is opvallend gaaf gebleven

CLareat octobris LUX octava aLCMarlanis.

8 oktoberbord in Grote Sint Laurenskerk waarschijnlijk toch zeventiende-eeuws

In de Grote Sint Laurenskerk in Alkmaar hangt een bijzonder wandbord. Het meet bijna 8 meter bij 37cm en is 4,5 cm dik. Op het bord is de Latijnse tekst *CLareat Octobris LUX octava Alcmarianis* geschilderd. Hoe oud het is en waarvoor het diende, was eigenlijk nooit duidelijk. Maar inmiddels weten we meer, dankzij jaarringenonderzoek en het onderzoek van schilderijenrestaurator Jazzy de Groot die het bord vorig jaar in de kerk voor het oog van het publiek restaureerde. Zij vond verschillende aanwijzingen voor de mogelijkheid dat het 8-oktoberbord in de zeventiende eeuw gemaakt werd.

Jeroen en Jazzy voor het 8 oktoberbord dat nu onder het nieuwe Grote Raam hangt

Voor de zomer is het houten wandbord dendrochronologisch onderzocht. Dendrochronologisch houdt in dat aan de hand van de jaarringen de leeftijd en de herkomst van het hout worden bepaald.

“Ut dit onderzoek kunnen we in elk geval twee conclusies trekken,” vertelt Jeroen van der Kuur, bouwhistoricus van team Erfgoed van de gemeente Alkmaar. Het gaat om Noors Vurenhout en de laatste,

meest recente jaarring is uit het jaar 1637. Dat zou kunnen betekenen dat de boom waar de plank uit gemaakt is, in 1637 of kort daarna is geveld.

Het is zeker mogelijk dat het wandbord enkele jaren later is gemaakt en dat het hoorde bij een in 1642 onthuld glas-in-loodraam in de kerk, over het beleg van Alkmaar.

Een conclusie waar restaurator Jazzy de Groot blij van wordt, want de uitslag van het jaarringenonderzoek bevestigt haar vermoeden: “Ik had al verschillende aanwijzingen om aan te nemen dat het bord in de zeventiende eeuw is ontstaan. Zo is het jaarvers *CLareat oCtobrls LUX oCtaVa aLCMarlanis* dat op het bord staat, ook beschreven in een reisverslag uit 1685, dat gevonden is in het Groninger archief. Het was een reisverslag van een bezoeker van de Grote Kerk in Alkmaar. Verder is er het oorspronkelijke ophangstelsel, dat bestaat uit twee grote, gesmede ringen in een lusvorm. Dat is een typisch zeventiende-eeuws systeem dat je ook wel ziet bij zeventiende-eeuwse schilderijlijsten. En dan hebben we nog de pigmenten in de oorspronkelijke blauwe verflaag, waaronder grove smaltpigmenten. Dat is een pigment dat in de zeventiende eeuw gemaakt werd door blauw glas fijn te wrijven.”

Lees het hele verhaal en bekijk het filmpje op erfgoedalkmaar.nl

De Grote Kerk en Open Monumentendag

Op Open Monumentendag, dit jaar op zaterdag 14 september, is de Grote Sint Laurenskerk het middelpunt van de dag. Hier is de Erfgoedmarkt, hier zijn de coole kinderactiviteiten, hier is de stand van het team Erfgoed Alkmaar en de organisatie van Open Monumentendag, en hier is het startpunt van zowel verschillende wandelingen onder begeleiding als voor bezoekers die deze dag hun eigen rondje willen lopen.

Je kunt dan natuurlijk ook het nieuwe raam bekijken, met daaronder het gerestaureerde '8 oktoberbord'.

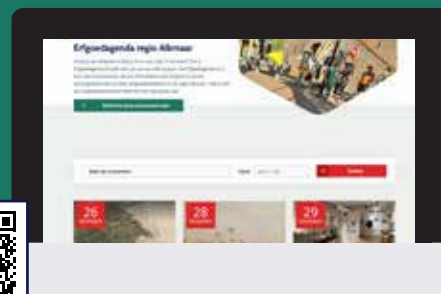

Volg jij Erfgoed Alkmaar al op Facebook en Instagram?

Volg jij Erfgoed Alkmaar al op Facebook en Instagram? Hier vind je, behalve elke week een verse Vondst op Vrijdag en een verrassend Detail op Dinsdag, nog veel meer waardevolle foto's, filmpjes en wetenswaardigheden over erfgoed in Alkmaar.

Zin om iets leuks te doen? Check de Erfgoedagenda!

In de Erfgoedagenda voor de regio Alkmaar vind je evenementen die over erfgoed gaan óf die in een monument plaatsvinden. Van exposities en lezingen tot en met concerten en rondwandelingen. Ben je zelf organisator? Je kunt je evenement gratis plaatsen!

Het Noorderpolderhuis binnenstebuiten

Alleen open op Open Monumentendag

Net als alle jaren, kun je ook dit jaar op Open Monumentendag het Noorderpolderhuis in Schermerhorn bezoeken. Dat is bijzonder, want de rest van het jaar is dit monumentale gebouw gesloten. Alleen op Open Monumentendag zet het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier als eigenaar van het pand, de deuren open. En het leuke is dat we inmiddels ook weer wat meer weten over de geschiedenis van het gebouw...

Zo is de afgelopen periode onder meer dendrochronologisch onderzoek gedaan. Dat is onderzoek naar de ouderdom van een gebouw, aan de hand van de jaarringen die je kunt terugvinden op kleine monsters van houten onderdelen. Het afgelopen jaar is de constructie van de schuur dendrochronologisch onderzocht. Dat gaat om eiken stijlen, grenen tussenbalken die spanten vormen met de stijlen, en daarnaast de grenen hangbalken tussen de spanten. "Als voorzichtige conclusie kunnen we stellen dat de schuur van na 1790 is. Maar niet alle monsters gaven een duidelijk resultaat," zegt onze bouwhistoricus Jeroen van de Kuur hierover: "Alleen de monsters van een aantal grenen tussenbalken hadden een positieve uitslag. Die waren gemaakt van bomen uit Oost-Polen." (Lees meer over het dendrochronologisch onderzoek op erfgoedalkmaar.nl)

Toch is Ingrid Oud van het Hoogheemraadschap blij met de resultaten: "Het is leuk dat er toch nog een datering uit is gekomen. We weten dat er veel aan die schuur is verbouwd maar dat een deel toch nog behoorlijk oud is."

Waarom moet je op 15 september het Noorderpolderhuis bezoeken?

"Op de eerste plaats natuurlijk omdat het een mooi gebouw is dat verder nooit open is. Het ligt langs een doorgaande fietsroute over de dijk. En nu heb je dus de kans om een keer binnen te komen kijken. En bijvoorbeeld de Herenkamer te zien, waar vroeger, en trouwens nog steeds wel, werd vergaderd. Je stapt daar echt terug in de tijd."

Er zijn mensen aanwezig die meer over de geschiedenis weten en we gaan een kleine tentoonstelling inrichten met de titel 'Het Noorderpolderhuis binnenstebuiten'.

Behalve het dendro-onderzoek door de gemeente, hebben we ook uitgebreid bouwhistorisch onderzoek laten doen. En uit beide onderzoeken zullen we leuke wetenswaardigheden halen voor de tentoonstelling."

Dankzij bouwhistorisch en dendrochronologisch onderzoek weten we weer meer over het Noorderpolderhuis

En kunnen we ook weer kegelen op 15 september?

"Ja, de kegelbaan is ook weer open. Die zit dus in de vloer van de timmerschuur. En die werd vroeger gebruikt bij vergaderingen en etentjes in de herenkamer. Wij vinden het altijd heel leuk als onze bezoekers dat ook eens willen proberen."

Open op Open Monumentendag

Het Noorderpolderhuis aan de Molendijk 11 in Schermerhorn is op zondag 15 september geopend van 11.00 tot 17.00 uur.

Open Monumentendag Alkmaar is dit jaar op zaterdag 14 september in Alkmaar, Oudorp en Koedijk en op zondag 15 september in de mooie dorpen van Schermer, Graft en De Rijp.

Fotobijchriften: **1** Monsters nemen voor dendrochronologisch onderzoek. **2** De historische kegelbaan, ook open op Open Monumentendag. **3** De Herenkamer in het Noorderpolderhuis.

De finishing touch met bladgoud

De Waag en Open Monumentendag

Net als elk jaar, doet ook het Waaggebouw weer mee met Open Monumentendag. Je kunt gratis een bezoekje brengen aan het Hollands Kaasmuseum en bij het weeggedeelte, aan de kant van De Oude Stad, staan gidsen om je het verhaal van De Waag te vertellen. En als je er op tijd bij bent (23 augustus!) kun je misschien nog een gratis ticket bemachtigen voor het beklimmen van de Waagtoren, met uitleg over het uurwerk en het carillon. En zoals de planning er nu uitziet, kun je die dag om 11.00 en 15.00 uur ook de ruitertjes weer bewonderen.

Bladgoud en nieuwe staarten voor ruitertjes Waagtoren

Brechtje de Bruijn: "Wij leggen heel veel liefde in ons werk"

De ruitertjes van de Waagtoren. Had je ze al gemist? Enkele maanden geleden zijn ze naar beneden gehaald voor een opknabbeurt in het atelier van Brechtje de Bruijn van het schilderbedrijf in Lutjewinkel. Na de finishing touch met bladgoud, zijn ze weer klaar om terug te verhuizen naar hun vertrouwde plek in de toren.

Ze komen drie keer per dag naar buiten. 's Morgens om 11.00 uur, 's middags om 15.00 uur en 's avonds om 19.00 uur. Dus het is niet gek als het je nog niet is opgevallen dat ze er even niet zijn.

Platte armen

Opvallend detail, als je de ruitertjes zo van dichtbij kunt bekijken, is dat sommige armen van de ruitertjes, maar ook de snuit van een paard, behoorlijk is afgeplat. En dat is niet voor niets, vertelt Brechtje: "De ruitertjes gaan bij het draaien rakelings langs elkaar heen, waardoor het allemaal heel nauw mikt."

De paarden hebben ook nieuwe staarten gekregen, want die zaten er niet meer aan. Brechtje: "Er zaten nog hele kleine stompjes aan. Kleine vierkantjes, waaraan we dus wel konden zien dat er staarten aan hadden gezeten. Maar die zijn er in de loop van de jaren af gevallen en die hebben we nu toch weer aangebracht."

"De gemeente Alkmaar is zuinig op de monumentale panden en heeft er heel veel liefde voor"

Het schilderen en opknappen van de ruitertjes maakte deel uit van een onderhoudsbeurt van de Waagtoren waar Schildersbedrijf G. De Bruijn de afgelopen maanden mee bezig is geweest.

Leuk om te doen?

Brechtje: "Ja, ik vind dit altijd ontzettend leuk. De gemeente Alkmaar is zuinig op de monumentale panden en heeft er heel veel liefde voor. Dat vinden wij heel fijn, want wij leggen ook heel veel liefde in ons werk. Dus wij zijn heel blij met al die mooie dingen die we voor de gemeente Alkmaar mogen doen."

Lees het hele verhaal en bekijk het filmpje op erfgoedalkmaar.nl

Opa van Willibrord Beemsterboer hielp bij verrollen Accijnstoren

“Mijn grootvader was terecht trots op wat hij heeft gedaan”

Als je nu langs de Accijnstoren loopt, zou je niet zeggen dat hij daar eerst helemaal niet stond. Dat deze 22 meter hoge toren honderd jaar geleden vier meter verderop stond, dus eigenlijk midden op de weg. Dat laatste was dan ook de reden dat de toren moest worden verplaatst. Bij het verbreden van de Bierkade, zou hij in de weg komen te staan. En ook toen al vonden de Alkmaarders het belangrijk de monumentale toren te behouden. Dus wat gebeurde er? De toren werd verrold. Een ook voor die tijd zeer bijzondere operatie. En het is mede aan de opa van Willibrord Beemsterboer te danken dat die operatie uiteindelijk slaagde.

“Ik heb mijn opa eigenlijk zelf nooit gekend,” vertelt Willibrord Beemsterboer. “Maar binnen onze familie ging altijd al het verhaal dat hij iets bijzonders had gedaan met de Accijnstoren in 1924. Het gaat om mijn grootvader van moeders kant. Hendrik Punt. Een, zoals je dat nu zou noemen, freelance aannemer.

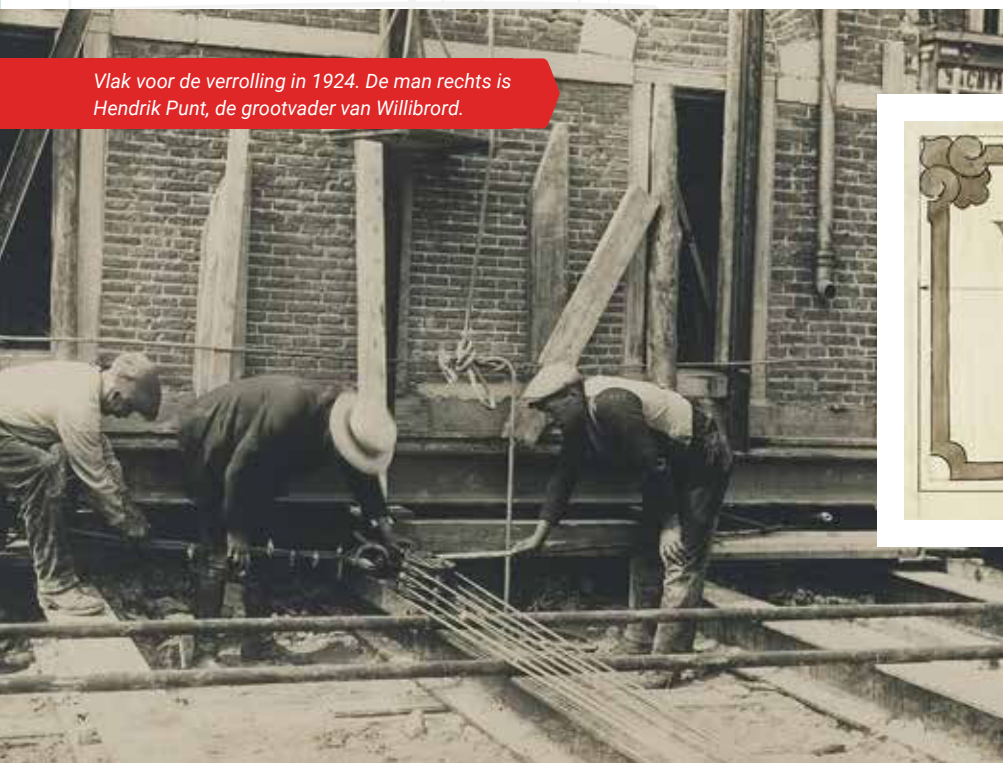
Ik heb me eigenlijk altijd afgevraagd wat hij dan precies gedaan had. En toen ik in 2019 met pensioen ging, besloot ik me daar eens verder in de verdiepen. Ook omdat ik bezig ben met een biografie over het gezin van mijn opa. Daar hoort dit verhaal dan ook in thuis.”

Dagboek

“Ik heb voor mijn zoektocht veel aan Regionaal Archief Alkmaar gehad. Heel blij was ik met de vondst van het dagboek van Van den Oord, destijds de opzichter. Wat ik vooral leuk vond, was dat mijn grootvader daar met naam in wordt genoemd.

Het idee om de toren te verrollen kwam van de toenmalige directeur gemeentewerken, Dirk Margadant. Hij wilde de doorgang voor het verkeer twee maal zo breed maken. En door verrolling kon de toren behouden blijven. Het verrollen van een gebouw was niet nieuw voor Margadant. Onder zijn toezicht was in 1910 ook al eens een woning in Haarlem verrold.

Vlak voor de verrolling in 1924. De man rechts is Hendrik Punt, de grootvader van Willibrord.

Willibrord Beemsterboer
(Foto: JJ Foto)

Dus hij stelde een plan op en legde dat voor aan de gemeenteraad. Ik heb nog contact gehad met zijn kleindochter over de rol die hij hierbij heeft gespeeld. En ik denk ook eigenlijk dat het Margadant is geweest die er op een gegeven moment op heeft aangedrongen mijn opa erbij te betrekken.

Ze waren namelijk vastgelopen. Er was een bouwput gemaakt om de klus te klaren, maar die liep steeds vol met water. En ik heb het vermoeden dat mijn grootvader erbij is gehaald als deskundige op het gebied van weg- en waterbouw.”

Lees het volledige interview op erfgoedalkmaar.nl. Daar vind je ook het artikel dat Willibrord Beemsterboer zelf schreef over de verrolling van de Accijnstoren en de rol van zijn grootvader hierin.

Ontwerp voor de gedenksteen die nog altijd aan de gevel hangt

Bert en Ria van der Steenhoven in de binnentuin van het hofje

Huismeestersechtbaar hofje Paling en Van Foreest wil hier wel 100 worden

“Wij hadden geen idee dat je hier kon wonen”

Dertien alleenstaande vrouwen van 65 jaar of ouder wonen in het hofje of proenhuis van Paling en Van Foreest aan het Zevenhuizen in Alkmaar. Op het hoekje wonen Bert en Ria van der Steenhoven, het huismeestersechtbaar. 80 en 75 zijn ze maar nog lang niet van plan om te stoppen: **“Wij willen hier wel honderd worden!”**

Bert en Ria van der Steenhoven wonen sinds 2007 in de huismeesterswoning van het hofje van Paling en Van Foreest. En met veel plezier.

Bert: “Wij willen hier wel 100 worden!”

Ria: “Ja, we hebben het hier erg naar ons zin. We hebben goeie relaties met de dames en we voelen ons hier hartstikke thuis.”

Bert: “We kwamen hier 17 jaar geleden terecht dankzij een vrijwilligster die ik kende vanuit zorgcentrum 't Rekerheem, waar ik vaak speelde op mijn keyboard. We hadden samen een smartlappenkoor opgericht en op een gegeven moment ging zij verhuizen naar dit hofje.”

Ria: “Wij kenden deze plek wel, want we kwamen er vaak langs. Maar we hadden geen idee dat je hier kon wonen!”

Huisbezoek

Bert: “Dus wij op huisbezoek. Ze liet haar huis zien en de tuin en wij vonden het geweldig!

‘Potverdikkie,’ zei ik tegen haar, ‘wat zit jij hier lekker te wonen!’ En toen vertelde ze dat het huis in de hoek vrij zou komen omdat het huismeestersechtbaar ermee stopte. We kregen de contactgegevens van de toenmalige rentmeester en gingen eens informeren.”

‘Potverdikkie,’ zei ik tegen haar, ‘wat zit jij hier lekker te wonen!’

Ria: “Ik had eerst wel mijn bedenkingen hoor. We hadden ook drie campings beheerd, waar je best wel eens lastige klanten had. En we woonden hartstikke lekker in Alkmaar-Noord. Mijn jongens zeiden: ‘Mam, dit komt op je pad, dat moet je doen!’ Maar ik was toch voorzichtig. Dus we hebben ons huis in Alkmaar-Noord de eerste tijd nog aangehouden.”

Bert: “We hebben het drie keer voor een jaar verhuurd. Zodat we de mogelijkheid hadden om terug te gaan als het hier niet zou bevallen.”

Ria: “Maar het bleek al snel dat we hier gewoon ons eigen ding konden doen. We hebben alle vrijheid en we wonen hier natuurlijk hartstikke mooi centraal. We voelden ons hier meteen al veel meer Alkmaarder dan destijds in Alkmaar-Noord.”

Wat houdt het huismeesterschap eigenlijk in?

Ria: "Wij zijn het aanspreekpunt voor de dames en de spreekbuis naar de stichting. Als er vragen zijn kunnen de dames altijd aankloppen. Net kwam er nog een bewoonster aan de deur die haar sleutel was vergeten..."

Bert: "Heb je haar de looper gegeven dan?"

Ria: "Nee, de sleutel zat nog in de deur. Ze zei nog: niet verder vertellen hoor... Maar het kan van alles zijn, waarmee de dames bij ons aankloppen. Wil je even naar mijn telefoontje kijken, bijvoorbeeld, of het internet ligt eruit... Negen van de tien keer kunnen wij ze er wel mee helpen."

'Als jij van die ladder afvalt, heb ik geen huismeester meer,' zei hij. Dat vond ik toch wel heel sympathiek'

Dakgoten

Bert: "En ik doe veel kleine klusjes. Een leertje voor een lekke kraan bijvoorbeeld of het schoonmaken van de lage dakgoten aan de tuinkant. Als het te ingewikkeld wordt, dan schakelt de rentmeester een bedrijf in. Tot voor kort deed ik ook nog de dakgoten aan de buitenkant, maar dat wilde de rentmeester niet meer hebben. 'Als jij van die ladder afvalt, heb ik geen huismeester meer,' zei hij. Dat vond ik toch wel heel sympathiek. Hoewel ik eigenlijk niet van plan was om ermee te stoppen. Ik was immers ook niet van plan om van die ladder af te donderen..."

Ja, ik ben hier de enige haan in het hennenkot, dus ik doe alles wat een zelfstandig wonende man zelf kan doen. Of misschien ook een vrouw hoor..."

Statuten

Dat je vrouw moet zijn en boven de 65 om in het oudste hofje van Alkmaar te mogen wonen, is vastgelegd in de statuten die al bijna 400 jaar oud zijn. Het hofje is in 1540 opgericht door Pieter Claesz. Paling, die lange tijd burgemeester van Alkmaar was, en zijn echtgenote Josina van Foreest. "Het was bedoeld voor financieel aan lager wal geraakte dames," vertelt

Nieuw bordje aan de gevel

Op vrijdag 13 september, de dag vóór Open Monumentendag, wordt bij het hofje van Paling en Van Foreest het eerste vernieuwde ANWB-bordje onthuld.

Veel van deze bruine bordjes met informatie over de geschiedenis van het gebouw zijn aan vervanging toe. Omdat het paneeltje is versleten of omdat de informatie niet meer klopt. Vandaar dat er nieuwe komen. Meteen een kans om ze wat aantrekkelijker te maken. De bordjes krijgen frisse nieuwe teksten én een QR-code naar meer. Dat kunnen filmpjes zijn, foto's van het interieur of van de vroegere bewoners, of opmerkelijke verhalen. Ria en Bert waren degenen die dit probleem aankaartten bij de gemeente. Vandaar dat het eerste vernieuwde bordje straks naast hun voordeur prijkt. Lees meer over dit project op erfgoedalkmaar.nl

Lees het complete interview met Bert en Ria van der Steenhoven op erfgoedalkmaar.nl

Veel van deze gevelbordjes zijn aan vervanging toe. Het Hofje van Paling en Van Foreest krijgt als eerste een bordje nieuwe stijl.

Het hofje van Paling en Van Foreest op Open Monumentendag

Open Monumentendag, dit jaar op zaterdag 14 september, is de enige dag dat het hofje van Paling en Van Foreest open is voor bezoekers. De hele dag van 10.00 tot 17.00 uur kun je het hofje binnenlopen.

Bert: "Aanvankelijk van de familie van Foreest, maar later mochten ook andere dames op leeftijd er wonen. Maar ze moesten wel gelovig zijn."

"Het hofje is nog steeds van de familie van Foreest. Rond de kerst is er altijd een gezellig samenzijn met de bewoonsters van dit hofje en van het hofje van Splinter aan het Ritsevoort. Dan is bijna de hele familie van Foreest aanwezig."

Ria: "Net als bij het tweejaarlijkse uitje. Deze zomer hebben we een boottochtje over de Vecht gedaan."

Bert: "Dat is toch bijzonder? Welke huisbaas doet dat nou?"

Afstuderen bij team Erfgoed

Gavia Winklaar onderzocht risico's bij herbestemming omvangrijke monumenten

Gavia tijdens de presentatie van haar onderzoek

Een goeie nieuwe invulling geven aan een monumentaal gebouw, is een uitdaging. Helemaal als het om een groot gebouw gaat. Kijk maar naar het voormalige V&D-pand aan de Laar (zie pagina 1 en 2). Een nieuwe bestemming zoeken is één ding, maar je hebt ook te maken met de eisen van deze tijd. Hoe doe je dat, als je ook de monumentale waarden wilt bewaken? Gavia Winklaar dook in dit onderwerp voor het onderzoek ter afsluiting van haar studie bouwkunde aan Hogeschool InHolland Haarlem: "Ik heb hier heel veel van geleerd!"

Sinds februari dit jaar was Gavia bijna dagelijks te vinden bij de monumentenadviseurs van het team Erfgoed van de gemeente. Daar deed ze onderzoek naar de bouwtechnische risico's bij het herbestemmen van monumenten, en de rol die de gemeente Alkmaar hierin kan spelen. 20 juni sloot ze met succes haar studie af met een eindpresentatie over dit onderwerp.

Hoe was het om je afstudeerproject te doen bij de gemeente Alkmaar?

Gavia: "Dat vond ik erg leuk en ik ben ook blij met die keuze. Als je bijvoorbeeld bij een aannemer afstudeert, dan staat er vaak veel meer druk op en voel je veel meer spanning. En als bijvoorbeeld een begeleider uitvalt, zoals bij mij gebeurde, dan heb je bij een commercieel bedrijf vaak niet zomaar een vervanger. Hier is die taak meteen opgepakt door Anne Paupit die mij op een heel prettige manier bijstond bij de rest van het traject. Net als mijn eerste begeleider Christiaan Griffioen dat deed. Maar dat geldt voor het hele team. Ze stonden altijd open voor vragen of om even te brainstormen. Ik kreeg heel veel steun van ze."

Waar bestond je onderzoek uit?

"Ik heb drie casestudies uitgevoerd om de bouwtechnische risico's te identificeren. Het uiteindelijke product dat daaruit kwam, is een bouwkundige analyse. Inclusief bevindingen uit de bouwkundige inspectierapporten, een risicomatrix, aanbevelingen en een beknopte checklist die de gemeente Alkmaar kan gebruiken, maar ook andere belanghebbenden."

Kwam je daarbij nog onverwachte dingen tegen?

"Nou ik vond het best een pittig onderzoek. Op de eerste plaats al om drie monumenten te vinden die al een herbestemming achter de rug hadden en die volledig aan mijn eisen voldeden. Ze moesten dus én meer dan 500 vierkante meter vloeroppervlak hebben én het moest een volledig monument zijn. Anders kunnen de eventuele uitdagingen waar je tegenaan loopt bij herbestemming ook allerlei andere oorzaken hebben. Verder

wilde ik toch ook wel dat er een leuk verhaal aan vast zat. Het onderzoek is alleen anoniem gedaan, dus ik heb de namen van de onderzochte monumenten niet opgenomen in mijn rapport.

En vervolgens heb je aanbevelingen geschreven?

"Ja, vooral in de zin van: deze dingen komen vaak voor bij monumenten. Dus houd daar rekening mee bij herbestemming. Bijvoorbeeld bij zo'n pand als het voormalige V&D-gebouw. Ik had het superleuk gevonden als we daar mijn aanbevelingen hadden kunnen testen, samen met de ontwikkelaar en de bouwer. Maar daar was binnen mijn afstudeerproject helaas geen tijd meer voor."

Ben je tevreden als je terugkijkt?

"Ja, zeker. Het was een gewaagde opdracht, ook omdat ik helemaal geen ervaring heb in erfgoed of herbestemming en ook niet met inspecties en die meetinstrumenten. Ik heb iets gedaan wat helemaal onbekend was voor mij, maar waar ik heel veel van geleerd heb. En misschien juist daardoor, is het ook heel eigen geworden. Het feit dat mijn rapport is goedgekeurd, maakt me dan ook heel trots. Het laat zien dat ik alle kennis die ik heb opgedaan ook heb kunnen toepassen."

Lees het hele interview op erfgoedalkmaar.nl

TIP VAN DE MONUMENTENADVISEUR

Asbest in je monument. Wat nu?

Je staat er misschien niet altijd bij stil, maar in alle huizen die voor 1994 zijn gebouwd, kan asbest zijn gebruikt. Dat geldt dus ook voor monumenten en beeldbepalende panden. En dat betekent dat je het kunt tegenkomen als je bezig gaat met onderhoud of werkzaamheden aan je pand. En asbest weghalen mag niet zomaar. Check dus altijd eerst of er asbest is, voordat je aan een klus begint!

Sinds 1 januari 1994 is het gebruik van asbest bij de bouw van woningen verboden. Dus nieuwbouwhuizen van na die tijd zijn allemaal asbestvrij.

In de periode na de Tweede Wereldoorlog is veel gebruik gemaakt van asbest. Zowel bij bouw als renovatiewerkzaamheden. De kans dat er asbest is gebruikt in monumenten en beeldbepalende panden is dus reëel. Dus ook het risico om in aanraking te komen met asbestvezels, als je aan de slag gaat met onderhoud. Asbest vind je namelijk terug in heel veel materialen, waaronder bitumen, beton, buizen, golfplaten, en isolatiemateriaal (bijvoorbeeld om leidingen).

Asbestkaart

Als je zeker wilt weten waar in en aan je huis asbest is gebruikt, kun je het beste een gecertificeerd bedrijf inschakelen. Maar ook op de gemeentelijke website vind je al veel informatie. Waaronder de asbestwegwijzer die laat zien waar zowel binnen als buiten het huis regelmatig asbest gevonden wordt. Ook is er een overzichtskaart van daken binnen de gemeente Alkmaar die zeker of waarschijnlijk asbest bevatten.

Asbestdaken kunnen beschadigen en verweren door weer en wind. En de vezels die daarmee vrijkomen kun je inademen, wat gevaarlijk kan zijn voor je gezondheid. Vandaar dat het vaak verstandig is om een asbestdak te verwijderen.

Maar er is ook asbesthoudend materiaal dat veilig kan blijven zitten. Denk bijvoorbeeld aan plafondplaten of afvoerbuizen, die onbeschadigd zijn en waar de

asbestvezels dus nog stevig in vast zitten. Laten zitten is dan zelfs beter, omdat bij het weghalen de asbestvezels juist vrij kunnen komen.

Lees verder op de gemeentelijke website om te ontdekken waar je op moet letten als je zelf asbest gaat (of laat) verwijderen.

Sloopmelding

Als je asbest of asbesthoudend materiaal gaat verwijderen, is het altijd noodzakelijk een sloopmelding te doen bij de gemeente. Het asbesthoudende materiaal kun je vervolgens (tot maximaal 100 kilo) gratis inleveren bij het afvalbrenghstation.

Lees meer over het doen van een sloopmelding op de gemeentelijke website.

*Errol van der Sijde,
Monumentenadviseur Alkmaar*

BIJZONDERE BODEMVONDST

Opmerkelijke lichtbron met pijpenkrullen

Als bijzondere bodemvondst voor deze zomereditie koos onze depotbeheerder Karin een opmerkelijke glasvondst. Het gaat om enkele stukjes glas die in 2001 gevonden zijn bij een opgraving aan de Langestraat 66, waar nu H&M zit. Op deze plek winkelden Alkmaarders jarenlang in het bekende warenhuis Kofa Spruijt. Hier stond een eeuw eerder een indrukwekkend huis mét koetshuis. Met op tafel of op het dressoir waarschijnlijk een bijzondere lichtbron...

De glasscherven zijn gevonden in een beerput waar in de negentiende eeuw één van de duurste huizen in de stad stond. Het was een zeer groot pand met een enorme tuin en met een koetshuis aan de Gedempte Nieuwesloot. In 1871 erfde arts-chirurg de heer De Lange het huis, dat toen getaxeerd werd op een waarde van f. 10.000,00. Dat was voor die tijd een buitensporig hoog bedrag. 33 jaar later, in 1904, ging het huis via overerving naar notaris advocaat mr. A.M. de Lange.

Pijpenkrullen

Na het puzzelen met de gevonden scherven in het archeologisch centrum, blijkt het te gaan om een plaatje glas met reliëf. Het was 11 bij 13 cm groot en komt uit de negentiende eeuw. Het is gemaakt van dun glas met daarop de afbeelding van een vrouw met lange pijpenkrullen. Terwijl haar linkerhand haar kin ondersteunt, leunt ze nonchalant op de vensterbank en kijkt ze met een schalkse blik de wereld in.

Eigenlijk kon je de afbeelding pas echt goed zien, als je een lichtje achter het plaatje plaatste. Zo'n doorlichtplaatje met zo'n drie-

1

dimensionale afbeelding werd ook wel een lithofaan genoemd. Het werd gemaakt van dun materiaal, vaak van porselein. Maar ons plaatje is van opaal glas, ook wel melkglas genoemd. En door een kaarsje te plaatsen achter onze negentiende-eeuwse lithofaan, kreeg je dus een verrassende afbeelding te zien.

Een mooi voorbeeld van een vergelijkbaar doorlichtplaatje vonden we in het boekje 'Licht in huis' van Manda Plettenburg. Hierin is een kaarsenhouder afgebeeld, met daarvoor een lichtplaatje. Er zit een lijstje omheen en hij staat op een standaard met voet.

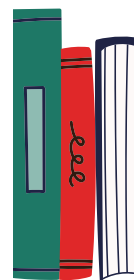
2

Gieten en graven

De driedimensionale afbeeldingen op deze doorlichtplaatjes werden eerst gemaakt door te graven. Later werden de afbeeldingen gegoten, en dat is ook gebeurd met onze lithofaan. Andere voorbeelden waarmee je een mooi effect kunt creëren met een lichtbron, zijn lampenkappen en theelichtjes.

En mocht je nu zelf geïnspireerd zijn en zin hebben in een lithofaan. Dan ligt dat met de 3D-printers van nu, eenvoudig binnen handbereik.

Karin Beemster

1 De lithofaan uit de Langestraat 2 Een vergelijkbaar doorlichtplaatje uit het boek 'Licht in huis'

Literatuur:

Bitter, P., 2022, Zeven eeuwen wonen, werken en winkelen in de Langestraat van Alkmaar, pag. 628
Plettenburg, N., 1968: *Licht in huis*, Arnhem.

Colofon

Erfgoed Magazine Alkmaar is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar.

Afbeeldingen Uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar, Joop Elsinga, Ritske Velstra en Judith Flapper.

Opmaak & vormgeving Delta3

Druk ADC Nederland, 's-Hertogenbosch.

(Eind)redactie en interviews Judith Flapper, Allesinbalans.nu

Contact en tips voor de redactie erfgoed@alkmaar.nl

GRATIS abonnement Meld u aan op erfgoedalkmaar.nl voor de digitale nieuwsbrief. Mail naar erfgoed@alkmaar.nl voor het papieren magazine.

Voor uitgebreide artikelen en meer erfgoedverhalen erfgoedalkmaar.nl

Alles over regelgeving en subsidies alkmaar.nl

Erfgoed Alkmaar